

До Спеціалізованої вченої ради ДФ 26.888.004 в Академії праці, соціальних відносин і туризму з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації Капліна Сергія Миколайовича на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю «Право», утвореної відповідно до Наказу МОН від 16.12.2021 № 1384 «Про утворення спеціалізованих вчених рад для присудження ступеня доктора філософії, внесення змін до деяких наказів Міністерства освіти і науки України»

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Батанова Олександра Васильовича на дисертацію Капліна Сергія Миколайовича на тему «Конституційно-правове забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі «08» право за спеціальністю «081» право. Академія праці, соціальних відносин і туризму. Київ, 2021.

Дисертаційне дослідження Капліна Сергія Миколайовича на тему «Конституційно-правове забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду», присвячене вельми актуальним як з точки зору конституційно-правової науки та теорії конституціоналістики, так і практики конституційного будівництва та формування, організації, функціонування та модернізації інститутів конституційного права в сучасній Україні проблемам конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок.

Проблематика конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок, що в останні роки набула широкого визнання як у загальнотеоретичному дискурсі, так і в рамках галузевих юридичних наук, є складною, багатогранною та методологічно актуальною, що пов'язано з прагненням сучасної конституційної юриспруденції вийти на нові рівні

сприйняття соціально-економічної та політико-правової реальності. Адже одним із пріоритетних завдань органів державної влади щодо забезпечення сталого розвитку, відкритого суспільства, інтеграції України до світової спільноти є вдосконалення роботи з основних напрямів реалізації та захисту як усієї системи прав людини, так і соціально-економічних прав, які визначають зміст та спрямованість діяльності як органів державної влади та органів місцевого самоврядування, так і суб'єктів громадянського суспільства, важливу роль у системі яких займають професійні спілки.

Однією з найскладніших у теорії та практиці сучасного конституційного права є проблема створення ефективних та дієвих механізмів захисту соціально-економічних прав людини, у тому числі й шляхом оптимізації діяльності професійних спілок. Питання конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок – масштабна та складна галузь теоретичних дискусій та практичної соціальної політики багатьох держав у сучасному світі. Більш того, вона не може бути відокремлена від інших тематичних галузей, таких як соціальний захист, громадянська інтеграція, соціальне партнерство, соціальний діалог, економічна конкуренція тощо.

Протягом багатьох років сформовано доволі міцну законодавчу базу з питань правового забезпечення діяльності професійних спілок, утворено різні, у тому числі й консультативно-дорадчі, органи при Верховній Раді України, Президенті України та Кабінеті Міністрів України, які забезпечують формування та реалізацію державної соціальної політики, сприяють налагодженню постійних контактів між державою та громадянським суспільством, у тому числі й в соціально-економічній сфері тощо. Хоча тут також виникає низка питань, оскільки трудове законодавство та право соціального забезпечення не позбавлено численних суперечливих, іноді застарілих положень або надмірних позитивних зобов'язань держави, які не є співмірними із економічними можливостями держави. Це викликає надмірні очікування у багатьох громадян, що стосується соціального захисту, зокрема, у тому числі й за участі професійних спілок.

У цьому контексті варто звернути особливу увагу на те, що перспективи становлення України як високорозвиненої європейської держави ставить перед державою та суспільством важливу мету – забезпечення сталого економічного розвитку, досягнення європейських стандартів життя громадян, що неможливо без налагодженої співпраці між роботодавцями та працівниками. Адже, як вказує концептуальний аналіз соціально-трудової сфери, трудові відносини є найбільш конфліктогенною сферою соціальних відносин у перехідному суспільстві. Світовий досвід свідчить, що ефективне співробітництво між відповідними суб'єктами, яке сприяє соціальній стабільності в суспільстві, забезпечується за допомогою механізму соціального партнерства, який включає в себе системно організований та функціонально впорядкований комплекс юридичних заходів, необхідних для досягнення соціальної злагоди в державі. Активною стороною соціального діалогу були і залишаються професійні спілки. Сьогодні це найбільш цивілізований метод вирішення соціальних конфліктів на різних рівнях – від національного масштабу до конкретного підприємства.

Тому, ефективна організація професійних спілок залишається аксіоматичним фактом існування та атрибутом перспективного розвитку соціально-правової державності та громадянського суспільства, а проблема конституційно-правового забезпечення їх діяльності в умовах сьогодення набуває особливого значення та звучання. Адже традиційно проблеми правового регулювання діяльності профспілок переважно асоціюються з галуззю трудового права та права соціального забезпечення, проте останнім часом спостерігається тенденція їх конституціоналізації, адже основні (конституційні) права в сфері праці відносяться до другого покоління прав людини і проголошені в сучасних конституціях європейських держав.

У зв'язку з цим можна зробити висновок про обґрунтованість та безумовну актуальність теми дисертаційного дослідження, обраної С. М. Капліним, її зв'язок не лише з сучасними проблемами теорії конституційного регулювання профільних питань, а й складними проблемами конституційного правокористування та правозахисної практики.

Дисертація значною мірою відкликається на кардинальні питання сучасності, рефлексує на динаміку розвитку конституційно-правових процесів у перехідний період, складність та суперечливість процесів реалізації державної соціальної політики, так і діяльності професійних спілок щодо захисту соціально-економічних прав людини, містить пропозиції щодо необхідності вдосконалення профільного законодавства та організаційних заходів в досліджуваній галузі, забезпечення постійної доктринальної та організаційної уваги до даної проблеми конституційного права та процесу.

Представлена до захисту С. М. Капліна дисертаційна робота має на меті найбільш повно та комплексно, через призму конституційно-порівняльного аналізу розкрити сутність та зміст конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду.

Недостатній ступінь розроблення теоретико-методологічних та конституційно-правових підходів щодо питання конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду свідчить про об'єктивну необхідність подальшого дослідження зазначеної наукової проблеми. Ґрунтовне вивчення цієї матерії має не лише теоретико-пізнавальне, але і яскраво виражене прикладне значення, даючи змогу здійснювати пошук ідей та механізмів щодо вирішення питання удосконалення конституційного законодавства в Україні.

Досягнення вказаної мети обумовлює постановку та передбачає послідовне вирішення цілого ряду теоретичних та прикладних завдань, а також напрацювання та перевірку робочих гіпотез, в тому числі шляхом:

- 1) аналізу процесів еволюції світових моделей соціального партнерства та їх впливу на розвиток профспілкового руху в Україні;
- 2) дослідження процесів становлення та розвитку поняття «професійна спілка», визначення його кваліфікуючих ознак та формулювання відповідної авторської дефініції;
- 3) характеристики конституційних принципів діяльності професійних спілок в Україні;

4) дослідження особливостей конституційно-правового регулювання та визначення структури механізму діяльності професійних спілок в Україні;

5) з'ясування місця та ролі професійних спілок у конституційному механізмі публічної влади в Україні;

6) визначення необхідності інституціоналізації професійних спілок як основної форми соціального партнерства;

7) дослідження функціонального призначення професійних спілок в процесі становлення громадського суспільства в Україні;

8) аналізу гарантій діяльності та тенденцій розвитку конституційно-правового забезпечення функціонування професійних спілок тощо.

Дисертаційне дослідження С. М. Капліна проведене в межах планів наукових досліджень Академії праці, соціальних відносин і туризму, зокрема є складовою науково-дослідної теми «Соціально-економічні основи праці в умовах глобалізаційних трансформацій» (номер державної реєстрації 0116U004347).

В рамках вдало поставлених задач, С. М. Капліним сформульовані об'єкт і предмет дослідження. Так, об'єктом дисертаційного дослідження автор визначає суспільні відносини, що виникають у сфері реалізації та захисту конституційного права громадян на об'єднання. Предметом дослідження є конституційно-правове забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду.

Такий комплексний підхід надав дисертанту можливість встановити завдання дослідження та реалізувати їх згідно з планом дисертаційної роботи, дійти системних висновків при визначенні результатів і обґрунтуванні низки нових положень, які мають важливе значення для конституційно-правової науки і практики сучасного державотворення і правотворення, конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду.

Вдалим компонентом дисертаційної роботи С. М. Капліна слід вважати і запропоновану автором методологію дослідження проблем, пов'язаних із здійсненням наукового аналізу теоретичних та прикладних проблем

конституційно-правового діяльності професійних спілок в сучасній Україні, а також підготовки та обґрунтування наукових рекомендацій щодо вдосконалення конституційного законодавства у даній сфері суспільних відносин із врахуванням позитивного зарубіжного досвіду конституційної регламентації відносин соціального партнерства та діяльності професійних спілок. Використані в процесі проведення дослідження методи наукового пізнання надали автору можливість дійти системних висновків при визначенні результатів і обґрунтуванні низки нових положень, які мають важливе значення для юридичної науки і практики.

Зокрема, системний та структурно-функціональний методи були використані з метою виявлення ознак профспілок як суб'єктів конституційних правовідносин, дослідження системи функцій; формально-логічний метод – для визначення основних понять, правових основ вирішення колізій конституційного та законодавчого регулювання конституційно-правового механізму взаємодії профспілок з інститутами публічної влади та громадянського суспільства. Історичний метод став у пригоді для з'ясування природи виникнення і розвитку профспілок, а також забезпечення систематичного вивчення даної правової категорії в контексті еволюції моделей соціального партнерства та розвитку профспілкового руху як в Україні, так і в у зарубіжних країнах. Метод абстрагування застосовується при вивченні характерних ознак, функцій, гарантій забезпечення діяльності профспілок в умовах соціальної взаємодії. Соціологічний метод застосовувався при вивченні тенденцій розвитку профспілкового руху в Україні та зарубіжних країнах, розкритті гарантій та шляхів розвитку конституційно-правового забезпечення ефективного функціонування профспілок. Застосування аксіологічного методу мало на меті розкриття змісту основних конституційно-правових та політико-правових цінностей, насамперед таких, як держава і державність, громадянське суспільство, права людини, конституціоналізм, справедливість. Порівняльний метод застосовувався для розкриття загального в процесі реалізації конституційного права на об'єднання у профспілки в різних країнах, в т.ч. і в країнах ЄС тощо.

Про системність представленого С. М. Капліним дослідження свідчить структура дисертації, яка характеризується цілісністю й логічною послідовністю, є такою, що відображає загальне бачення досліджуваної автором проблеми.

Зокрема, як свідчить зміст роботи, в ході наукового пошуку, відповідно до законів формальної та діалектичної логіки, у першому розділі абсолютно правильно розглядається низка теоретико-методологічних питань щодо сутності та змісту конституційного права на об'єднання у профспілки, а також правової регламентації цього права в контексті зарубіжного досвіду. Також у даному розділі розкрито питання щодо еволюції моделей соціального партнерства та генезису профспілкового руху в Україні та зарубіжних країнах тощо.

У другому розділі здійснено ґрунтовний конституційно-правовий аналіз забезпечення функціонування профспілок, зокрема, щодо розкриття поняття та ознак профспілок як суб'єктів конституційних правовідносин, дослідження системи функцій профспілок як суб'єктів конституційних правовідносин, особливостей конституційно-правового механізму взаємодії профспілок з інститутами публічної влади та громадянського суспільства тощо.

У третьому розділі розкрито питання щодо особливостей гарантій забезпечення діяльності профспілок в умовах соціальної взаємодії, а також тенденцій їх розвитку як суб'єктів конституційних правовідносин та дієвого інституту громадянського суспільства тощо.

У Висновках за результатами проведеного дослідження викладено найбільш важливі науково-теоретичні положення, які дійсно відображають зміст дисертаційного дослідження, результати використання різних методологічних прийомів дослідження, авторські ідеї, які засновані на дослідженому емпіричному матеріалі.

Серед висновків, пропозицій та рекомендацій, які містяться у дисертації, слід звернути увагу на низку з них, які мають системоутворююче значення в контексті формування авторського бачення науково-практичної парадигми конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду.

Правильними та належним чином обґрунтованими у дисертації є висновки щодо визначення профспілок як «найважливіший соціально-політичний та конституційно-правовий інститут, який відіграє суттєву роль в становленні громадянського суспільства і бере на себе зобов'язання вирішення соціально-економічних проблем загальнодержавного характеру» (стор. 15 дисертації).

Системоутворююче та визначальне значення має авторське визначення поняття «профспілки як суб'єкта конституційних правовідносин під якою слід розуміти добровільну, неприбуткову, самоврядну, самостійну організаційно-правову форма реалізації трудових та соціально-економічних конституційних прав людини, що здійснює представництво та захист групових професійних інтересів її учасників через їх поєднання та узгодження з іншими сторонами соціального діалогу» (стор. 20–21 дисертації), яке є лейтмотивом усієї дисертації С. М. Капліна.

У цьому контексті не викликає сумніву авторський висновок, зроблений на основі аналізу зарубіжного досвіду діяльності професійних спілок, який доводить, що «вони можуть функціонувати як повноправні учасники суспільних відносин і відігравати роль важливого соціального регулятора» (стор. 25 дисертації).

Заслуговує на увагу здійснений автором системний аналіз конституційної регламентації права на об'єднання у профспілки в зарубіжних країнах у порівнянні з вітчизняним конституційним регулюванням досліджуваного права можна (стор. 25–45 дисертації).

У цілому контексті правильним є висновок С. М. Капліна, що «конституційне право на об'єднання у профспілки зазвичай реалізується в межах загального права на об'єднання (в асоціації, організації, громадські об'єднання, спілки, товариства тощо) поряд із політичними партіями, релігійними та іншими громадськими організаціями» (стор. 45 дисертації).

Важливим з точки зору подальшого дослідження є констатація того, що загальні засади конституційного права громадян на об'єднання у профспілки закріплені у Конституції України та ратифікованих міжнародних нормативно-правових актах, а більш детально регламентується порядок їх діяльності

відповідно до Кодексу законів про працю та Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Зазначені закони розвивають та деталізують конституційні засади права громадян на об'єднання у профспілки, а саме визначають права та обов'язки профспілок, порядок їх організації, реорганізації, ліквідації чи призупинення діяльності та ін. (стор. 49 дисертації).

Аргументованим та правильним є висновок автора що «на сьогоднішній день спостерігається криза профспілкового руху як в Україні, так і у всьому світі, а тому існує потреба у розвитку профспілкового руху та відновленні соціального діалогу між працівниками, профспілками та владою. Адже на практиці сторони не завжди зацікавлені у розвитку соціального діалогу, а позиції партнерів можуть не співпадати чи бути, навіть діаметрально протилежними, що призводить до конфліктів та соціально-економічної дестабілізації» (стор. 50 дисертації).

Оригінальним є авторське розуміння соціального партнерства, яке пропонується визначати як «стан суспільно-політичних відносин в демократичній соціально орієнтованій державі, що спрямований на зміцнення конституційних гарантій, задоволення суспільних потреб, дотримання балансу інтересів між працівниками, роботодавцями та державою в умовах налагодження соціального діалогу» (стор. 61 дисертації).

У роботі наявні й інші оригінальні та новаторські за змістом висновки та пропозиції, серед яких, зокрема, варто вказати на:

– висновок про необхідність поступового посилення ролі професійних спілок як інституту соціального партнерства, адже як свідчить зарубіжний досвід саме профспілки здатні запобігати чи принаймні пом'якшувати залагоджувати соціальні конфлікти та суперечності, що виникають між працівниками, роботодавцями та державою (стор. 51 дисертації);

– положення про те, що «соціальне партнерство є цивілізованим механізмом досягнення компромісу між працівниками, роботодавцями та державою і досить важливу роль в ньому відіграють професійні спілки, які виступають рушійною силою в процесі вироблення компромісних рішень та досягненні соціального діалогу» (стор. 53 дисертації);

– висновок, що у «демократичній державі соціальне партнерство є політико-правовим феноменом, прагненням, результатом, кінцевою метою, яку можна досягти лише за допомогою налагодження соціального діалогу, який є механізмом, процесом конструктивної взаємодії визначених суб'єктів (працівників (в особі профспілок), роботодавців, органів державної влади, органів місцевого самоврядування)» (стор. 61 дисертації);

– обґрунтування того, що «соціальний діалог та соціальне партнерство в європейських країнах дозволяє вирішувати багато соціальних питань, наприклад, встановлювати високий рівень заробітної плати, досягати оптимальної диференціації розмірів заробітної плати між мають відповідної кваліфікації і кваліфікованою працею (заробітна плата більшої частини найманих працівників дозволяє їм задовольняти широке коло основних потреб, включаючи придбання або оренду комфортного житла, доступ до якісних освітніх системах і охорони здоров'я), забезпечувати безпечні умови праці, надійний страховий захист і т.п.» (стор. 63 дисертації);

– положення про те, що для «ефективної соціальної взаємодії важливим є вибір оптимальної моделі соціального партнерства, яка забезпечуватиме функціонування надійних механізмів здатних забезпечувати підпорядкування держави контролю громадянського суспільства та налагодження консенсусу між усіма суб'єктами конституційних правовідносин», а також зроблений на основі узагальнення досвіду зарубіжних країн висновок, що «на сьогоднішній день для України варто запозичити саме міжсекторну модель соціального діалогу в форматі трипартизму, але в перспективі варто сприяти залученню і більш широкого кола суб'єктів громадянського суспільства з метою трансформації та наближення до більш демократичної моделі мультипартизму (тетрапартизму)» (стор. 74 дисертації);

– концептуальні підходи щодо класифікації ознак, притаманних профспілкам поділяти на загально-правові та спеціальні (конституційно-правові). При цьому загально-правові ознаки, на думку дисертанта, притаманні профспілкам як суб'єктам трудових, цивільно-правових, адміністративно-правових та ін.

відносин, а спеціальні (конституційно-правові) охоплюють лише специфіку притаманну їм як суб'єктам конституційних правовідносин при чому ці ознаки не прямо закріплюються в законодавстві, а визначаються імпліцитно. До загальних ознак автор відносить такі: добровільність, самоврядність, громадський (некомерційний) характер діяльності, реалізацію спільної мети (захист соціальних та трудових прав), груповий професійний інтерес учасників, та ін. Серед спеціальних (конституційно-правових) виділяються: належить до політичної групи прав людини; є елементом конституційного механізму публічної влади; має організаційну відокремленість та самостійність; є організаційно-правовою формою реалізації конституційних прав людини (стор. 90–91 дисертації);

– пропозиції що класифікації функцій профспілок за характером системної взаємодії на 1) зовнішні та 2) внутрішні. При цьому внутрішні пов'язуються дисертантом з напрямками впливу профспілок у взаємовідносинах на підприємстві із роботодавцем (захисна, фінансово-економічна, організаційно-виробнича, контрольна), а зовнішні – розглядаються в процесі взаємодії профспілок з інститутами публічної влади та громадянського суспільства (представницька, правозахисна, політико-правова, громадського контролю, медіативна (посередницька), міжнародного співробітництва та інші) (стор. 105 дисертації);

– висновок щодо особливої важливості взаємодії профспілок з інститутами публічної влади в контексті реалізації ними медіативної (посередницької) функції, враховуючи роль медіації як інноваційного способу альтернативного вирішення (урегулювання) конституційних конфліктів (переважно політико-правового типу), здійснення конструктивного діалогу між суб'єктами конституційних відносин, досягнення консенсусу та взаємоприйняттого (взаємоузгодженого) рішення. В межах реалізації трипартизму соціальний діалог є ефективним засобом зменшення економічної і соціальної напруженості, а профспілки в цьому процесі повинні виступати в ролі медіатора (посередника) і сприяти налагодженню взаємодії не тільки між працівниками та роботодавцями, але й сприяти виробленню

оптимальної державної політики, що задовольняла б усі сторони соціального діалогу (стор. 130–132 дисертації) тощо.

Наявність цих та інших висновків та пропозицій свідчить про вдалість постановки мети та завдань, аргументованість висновків, логічну послідовність дисертаційного дослідження С. М. Капліна, використання в процесі дослідницької роботи принципу викладу матеріалу від загального до конкретного.

Усі розділи, підрозділи та інші структурні частини роботи підпорядковані одній, чітко визначеній меті, яка деталізується конкретними завданнями, які поставив перед собою дисертант.

Структура дисертаційної роботи С. М. Капліна відповідає цілям і завданням дослідження, що дозволило розкрити базові поняття та дати їх визначення, вивести характерні ознаки конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду, проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні, інституційні та функціонально-телеологічні аспекти та чинники, які обумовлюють необхідність формування концептуальних засад конституційно-правового забезпечення конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок в Україні тощо.

Результатам дисертаційного дослідження С. М. Капліна притаманний відповідний рівень наукової новизни, при цьому положення з різним ступенем наукової новизни містяться в усіх розділах та структурних компонентах дисертації.

Позитивною стороною представленої дисертаційної роботи є намагання С. М. Капліна сформулювати оригінальні та новаторські дефінітивні конструкції у досліджуваній сфері, враховуючи, що на сучасному рівні розвитку юридичної науки упорядкування, розвиток та вдосконалення понятійного апарату конституційного права – одне з актуальних завдань, що обов'язково потребує вирішення. Розвиток і вдосконалення правових понять означає їх збагачення, уточнення і конкретизацію, заміну старих понять новими, оскільки перші не можуть умістити і охопити істотні властивості реальних відносин конституційно-правової дійсності, що постійно змінюються.

Отримані С. М. Капліним під час написання дисертаційної роботи висновки є обґрунтованими, сформульовані положення базуються на значному емпіричному матеріалі. Опрацьована значна кількість наукових праць з обраної теми, а також масив нормативно-правових джерел, що забезпечило високий науковий рівень даного дисертаційного дослідження.

Прикладне значення одержаних С. М. Капліним результатів визначається їх спрямованістю на розв'язання актуальних конституційно-правових питань теорії (щодо сутності та змісту) та практики (щодо якості, форм, видів, функцій, факторів) конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду. Автором усебічно висловлені нові судження та сформульовані концептуальні позиції щодо сучасного стану та перспектив розвитку державної політики у сфері стимулювання, підтримки організації профспілкового руху та конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок, показані значення, роль, обсяг та проблеми, які виникають у процесі реалізації цього напрямку державної політики, шляхи їх вирішення у контексті зарубіжного досвіду.

Результати, здобуті автором під час написання роботи, можуть бути застосовані у правотворчій діяльності – як теоретичний матеріал для системного конституційно-правового реформування організації та діяльності профспілок; у правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності функціонування профспілок як інститутів громадянського суспільства та їх ролі в конституційному механізмі публічної влади в Україні; у науково-дослідній сфері – для подальших наукових досліджень в сфері конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок в Україні; у освітньому процесі – при підготовці відповідних розділів підручників та навчальних посібників із конституційного права України, при викладанні відповідних навчальних дисциплін і спецкурсів; у науково-дослідній роботі студентів.

Водночас, як і будь-яке інше наукове дослідження, дисертаційна робота С. М. Капліна містить окремі дискусійні положення, які можуть стати підґрунтям

для виокремлення деяких побажань чи запитань, зокрема, найсуттєвішими з них є наступні позиції:

1. Доволі ґрунтовно аналізуючи проблеми нормативної регламентації права громадян на об'єднання у профспілки у міжнародних нормативно-правових актах, а також у внутрішньому законодавстві, зокрема, Конституції України, Кодексі законів про працю, Законі України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», автор, на жаль, уникає дослідження питання щодо удосконалення законодавства у сфері діяльності профспілок, його упорядкування з точки зору можливої кодифікації соціального законодавства. Зокрема ідея розробки проекту Соціального Кодексу України обґрунтовувалася ще наприкінці 90-х років минулого століття – початку 2000 років. У зв'язку з цим, хотілось би почути позицію автора щодо перспективності такої кодифікації в цілому та з позиції удосконалення законодавчого регулювання діяльності професійних спілок, їх прав, гарантій тощо.

2. Справедливо розглядаючи соціальний діалог як механізм, процес конструктивної взаємодії працівників (в особі профспілок), роботодавців, органів державної влади та органів місцевого самоврядування (стор. 61 дисертації), автор фактично уникає системного аналізу проблем діяльності профспілок у світлі їх взаємодії з суб'єктами місцевого самоврядування, їх ролі у процесах децентралізації та об'єднання територіальних громад, що загострили наявні проблеми та обумовили виникнення системних протиріч у сфері захисту соціально-економічних прав громадян.

3. Заслуговує на критику домінуюча у дисертації дещо стандартна та доволі архаїчна модель класифікації та структуризації прав і свобод та їх гарантування шляхом виділення соціальних, економічних, трудових та інших прав та інтересів відповідно до суспільної сфери їх реалізації (стор. 6, 21, 34, 42, 50, 109, 128, 145 та ін. стор. дисертації). Вперше такий «радянський» за своєю сутністю предметний підхід було застосовано в 1936 році в т. з. «сталінській конституції», і з того часу він дублювався різними державами, де переважала популістська складова за відсутності ефективних гарантій реалізації прав. Класичний «західний» підхід у

цьому питанні є наслідком неможливості змішування суб'єктивних природних прав людини та обов'язків держави (фундаментальні та соціальні права), через принципово різні механізми їх гарантування – судові та позасудові. Автор лише частково звертає на це увагу у дисертації.

На наш погляд, сучасна конституційна модель прав людини в своїй основі повинна мати ціннісний підхід як критерій класифікації. В основу диференціації прав людини доцільно поставити певну цінність (свобода, гідність, солідарність, соціальність, толерантність, рівність тощо), яка захищається певною комбінацією прав. Основною гарантією для цих прав є суд. У той же час, так звані «соціальні права» в переважній більшості є сферою компетенції уряду, який зобов'язаний забезпечувати належний життєвий рівень, освіту, медицину, культуру тощо. Таким чином, ця модель убезпечує від надмірних та упереджених очікувань індивідів, та конфліктів у зв'язку з цим, забезпечуючи при цьому останніх необхідними стандартами життя.

У цьому контексті кардинально трансформується і роль профспілок, оновлене розуміння та розширення системи функцій яких, як справедливо зазначає дисертант, є «першочерговим завданням в процесі модернізації конституційного механізму публічної влади та забезпеченні соціальної стабільності в суспільстві. Оскільки саме профспілки є офіційними представниками найманих працівників, то вони не можуть відсторонюватись від участі та контролю за здійсненням сучасних трансформаційних перетворень в процесі реформування» (стор. 95 дисертації).

Вважаємо, що дослідження прав людини, їх системи, механізмів у контексті глобалізації та європейської міждержавної інтеграції, гармонізації національного законодавства з правом ЄС тощо потребує переосмислення не тільки сутнісних та змістових характеристик кожного окремого права, а й формування та врахування кардинально нових підходів в аспекті їх класифікації. Тому, у контексті дослідження проблем конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду вкрай необхідно враховувати новітні тенденції не лише у змінах щодо їх функціональної ролі у

правозахисних процесах, а і в розумінні самої сутності прав людини на сучасному етапі розвитку цивілізації, зокрема підходи застосовані в Хартії прав і свобод ЄС 2000 р., яка після укладення Лісабонського договору стала установчим правом ЄС.

Зазначені зауваження та побажання є дискусійними, мають уточнюючий та рекомендаційний характер і в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження С. М. Капліна.

Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовані на базі особистих досліджень автора.

Усі публікації автора за змістом відповідають темі дисертаційного дослідження, доводять повноту опублікування отриманих результатів та наявність їх достатньої кількості. Опубліковані С. М. Капліним праці присвячені різним аспектам досліджуваної проблеми та гармонічно презентують зміст основних положень авторської концепції конституційно-правового забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду.

Аналіз змісту дисертації дозволив встановити відсутність текстових запозичень без посилання на джерело (плагіату).

Анотації до дисертації С. М. Капліна повно та адекватно відтворюють основні положення та висновки самої дисертації на тему «Конституційно-правове забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду». Їх зміст і положення, що є предметом захисту ідентичні. І дисертація, і анотації щодо неї, виконані з дотриманням вимог сучасного українського ділового мовлення.

Вважаю, що дисертаційне дослідження на тему «Конституційно-правове забезпечення діяльності професійних спілок в Україні у контексті зарубіжного досвіду» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 та Тимчасового порядку

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року №167 (із змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 року № 608), а автор дисертації – Каплін Сергій Миколайович, за результатами захисту у встановленому порядку заслуговує на присвоєння освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
провідний науковий співробітник відділу
конституційного права та місцевого самоврядування
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України

[Handwritten signature]
О. В. Батанов
[Handwritten signature: Батанов ОВ]
[Handwritten signature]
ПОСВІДЧУЮ
...
М. В. М. Корецького
28 12 2021р